

מִי דַעַת

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת / מאת הרב ד. אוסטרופ שליט"א
הלכות אלו היו למראה עיניו של הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

הערה: אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להיוועץ במורה הוראה.

כיצד אופן קבלת שבת?

קבלת השבת צריכה להיות בדיבור¹ ע"י שאומר "הריני מקבל עלי שבת קודש". אמנם גם באופן שחשב זאת בליבו שמקבל את השבת, נחשב לו כקבלה, וחל עליו שבת קודש².

אך אשה המדליקה נרות, המנהג שמקבלת שבת בהדלקת הנרות³, ואינה צריכה דיבור נוסף בשביל זה.

מה הדין מי שקיבל שבת, ונזכר שעדיין לא התפלל תפילת מנחה?

דבר זה תלוי במחלוקת הפוסקים מהו "קבלת שבת" שאדם מקבל לעצמו לפני שבת. השולחן ערוך הרב⁴ סובר, שקבלת שבת שאדם מקבל על עצמו זהו רק לענין שלא לעשות מלאכה האסורה בשבת, אך עדיין לא חל עליו קדושת השבת להיחשב כיום השבת ממש. ולכן סובר, שמותר לאדם שקיבל על עצמו שבת, להתפלל אח"כ תפילת מנחה. אך מהמשנה ברורה⁵ נראה שסובר, שאף בקבלת שבת של כל אדם בפני עצמו חל עליו יום השבת ממש. שכותב שאשה שהדליקה נרות שבת אינה יכולה להתפלל אח"כ תפילת מנחה. ולפי"ז, כן הדין בכל אדם שקיבל שבת, שאסור לו אח"כ להתפלל תפילת מנחה⁶.

ולכן, יזהר כל אדם שלא יקבל שבת לפני שהתפלל תפילת מנחה. ומי שקיבל שבת ונזכר שעדיין לא התפלל תפילת מנחה, ישאל לרב מה דינו.

ויש לדעת, כי כל מה שכתבנו הוא באדם שקיבל שבת לעצמו ע"י דיבור או מחשבה. אך מי שקיבל שבת ע"י

שענה "ברכו" שלפני תפילת ערבית, או שאמר "מזמור שיר ליום השבת" וכו', בזה ודאי חל עליו שבת ממש, ולא רק לענין איסור מלאכה, ואסור לו להתפלל אח"כ תפילת מנחה, אלא צריך להתפלל ערבית פעמיים, פעם ראשונה לשם תפילת ערבית, ופעם שניה לשם תשלומין על תפילת מנחה⁷.

אם תפילת המנחה בבית הכנסת סמוך מאד לשקיעת החמה, מה יעשה?

יש להשתדל להתחיל את תפילת המנחה בציבור מוקדם, כדי שאחר שיסיימו להתפלל ישאר מספיק זמן לפני השקיעה לקבל שבת ולקיים מצות "תוספת שבת".

אם בכ"ז התאחרה תפילת המנחה, ורואה שלא ישאר מספיק זמן אחר שיסיימו את התפילה, תלוי בזה, שאם את תפילת הלחש שלו יוכל לסיים זמן מספיק לפני השקיעה, יתפלל, ומיד לאחר שגומר את תפילת הלחש שלו יקבל על עצמו שבת⁸, ויכול אח"כ להמשיך ולשמוע את חזרת הש"ץ, ולענות קדושה וקדיש עם הציבור⁹. אך אם רואה שגם את תפילת הלחש לא יספיקו הציבור לפני השקיעה, יש פוסקים המתירים שיתפלל ביחידות מוקדם, ולא יחכה להתפלל עם הציבור¹⁰, וכך יוכל אח"כ לקבל שבת זמן מספיק לפני השקיעה. אמנם בקהילות רבות לא נתקבל דין זה, אך בכל אופן כשמגיע הזמן סמוך לשקיעה, יקבל על עצמו שבת במחשבה [לענין איסור עשיית מלאכה].

מה הדין אם הציבור בבית הכנסת כבר קיבלו שבת, אך הוא עדיין לא התפלל תפילת מנחה?

אמנם הדין הוא, שכשהציבור קיבלו שבת, הרי הם גוררים אחריהם את היחיד ואף עליו חלה קבלת השבת. אך כותב המ"ב¹¹, שלענין תפילת המנחה אינו נגרר אחריהם, ויכול

¹ מ"ב שם ס"ק כ"א.

² עיין מ"ב הנ"ל, ושמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק מ"ו סעיף ב' והערה י"ב.

³ במ"ב שם.

⁴ סימן רס"א בקונטרס אחרון ג'.

⁵ סימן רס"ג ס"ק מ"ג.

⁶ עיין שמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק מ"ו סעיף ה' והערה כ"ח, ושם פרק מ"ג הערה קכ"ח.

⁷ שו"ע סימן רס"ג סעיף ט"ו, ומ"ב ס"ק ס"א.

⁸ שמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק מ"ו סעיף ה' והערה כ"ה.

⁹ שם.

¹⁰ שם, ועיי"ש הערה כ"ו.

¹¹ סימן רס"ג ביאור הלכה ד"ה של חול.

מה הדין מי שמקפיד במוצאי שבת על זמן ר"ת, האם מותר לו לומר לאחר שאינו מקפיד ע"ז שיעשה עבורו מלאכה?

שיטת ר"ת היא שהלילה מתחיל רק 72 דקות אחר השקיעה, וא"כ מי שחושש לשיטתו מקפיד להוציא את השבת רק אחר 72 דקות מהשקיעה. ואם רוצה לבקש ממי שאינו חושש לשיטת ר"ת שיעשה בשבילו מלאכה בתוך זמן זה [אחרי שאותו אדם כבר הוציא את השבת], הדבר תלוי בזה, שאם הוא חושש לשיטת ר"ת מפני שסובר שכך היא עיקר ההלכה, א"כ אסור לו לבקש מאדם אחר שיעשה בשבילו מלאכה, שהרי הוא סובר שעדיין שבת. אבל אם הוא חושש לשיטת ר"ת רק מפני חומרה בעלמא לענין שלא לעשות מלאכות דאורייתא, מותר לו לבקש מאדם אחר שאינו חושש לזה שיעשה בשבילו אפילו מלאכות דאורייתא, משום שאמירה לאדם אחר לעשות מלאכה אינה כאיסור דאורייתא שקיבל על עצמו שלא לעשות.

בגליון הבא:

- האם מותר להשתהות מלקדש בליל שבת?
- מי שאינו תאב לאכול מיד האם מותר לו להמתין מלקדש?
- מה הדין מי שאינו תאב לאכול מיד, אך יש לו בני בית או אורחים שכבר רעבים?
- האם יכולה אשה להוציא איש בקידוש?
- האם מותר לשתות או לאכול לפני הקידוש?

להתפלל תפילת מנחה, אף אחר שהציבור קיבלו עליהם שבת, [אלא א"כ אף הוא היה עמהם בעת קבלת השבת ואמר "מזמור שיר ליום השבת" וכו', או ענה עמהם "ברכו", שאז אסור לו להתפלל אח"כ את תפילת המנחה].

ובאופן זה, אסור לו להכנס לבית הכנסת היכן שנמצאים הציבור שקיבלו את השבת ולהתפלל שם מנחה, אלא עליו לצאת מבית הכנסת לחדר צדדי וכדו' ושם להתפלל. והטעם, שאחר שהציבור קיבלו שבת לא יעשנו חול אצלם.¹²

מי שקיבל שבת וצריך לעשות איזה מלאכה האם באפשרותו לבטל את קבלת השבת שלו?

ודאי הוא שבשום אופן אין היתר לעשות מלאכה לאחר שקיבל שבת, אלא הנידון הוא אם יש אפשרות לבטל את קבלת השבת. וצריך לידע שזו שאלה קשה, ובכל אופן יש לעשות שאלת רב, ובכאן רק נביא את צדדי הענין. דבר זה תלוי מהו גדר הקבלה הזו שמקבל את השבת, האם זהו כמו "נדר", פי' שנחשב כאילו נדר שלא לעשות מלאכות בזמן זה, א"כ תהיה האפשרות לבטל זאת בפני שלשה אנשים [בית דין], ועפ"י כל הלכות התרת נדרים¹³. אך המקובל הוא שקבלת שבת אינה בגדר של נדר וא"א לבטלה בשום אופן¹⁴.

מי שקיבל שבת האם מותר לו לבקש מאחר שעדיין לא קיבל שבת שיעשה עבורו מלאכה?

מי שקיבל שבת, בין האיש שקיבל שבת ע"י תפילה או דיבור אחר או מחשבה, בין האשה שקיבלה שבת בהדלקת הנרות, יכול לבקש ממי שעדיין לא קיבל את השבת לעשות עבורו כל מלאכה, ואפילו מלאכה שאסור לעשותה בשבת מדאורייתא¹⁵.

אמנם, כל זה באופן שהציבור עדיין לא קיבלו את השבת, אבל באופן שהציבור קיבלו את השבת, אסור לכל אדם לעשות מלאכה, מפני שהיחיד נגרר אחר הציבור, וחל עליו שבת¹⁶.

¹² שר"ע סימן רס"ג סעיף ט"ו, ומ"ב שם ס"ק נ"ט.

¹³ עיין שמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק מ"ו הערה י"א.

¹⁴ הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א.

¹⁵ שר"ע סימן רס"ג סעיף י"ז. ושמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק

מ"ו סעיף כ"א.

¹⁶ מ"ב ס"ק ס"ד.

